



Sygn. akt II CSK 328/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa PKO Bank Polski Spółki Akcyjnej

przeciwko Towarzystwu Czytelni Ludowych w G.

oraz Skarbowi Państwa - Staroście O.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 14 marca 2012 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego

z dnia 23 września 2010 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 maja 2010 r. Sąd Rejonowy oddalił powództwo PKO BP S.A. skierowane przeciwko Towarzystwu Czytelni Ludowych w G. zarejestrowanemu pod poz. 53 Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego w P., Skarbowi Państwa – Staroście O. oraz Towarzystwu Czytelni Ludowych, zarejestrowanemu w Krajowym Rejestrze Sądowym pod poz. 105072 o ustalenie, że Skarb Państwa z dniem 31 grudnia 1955 r. nabył własność nieruchomości położonej w O., stanowiącej działkę nr 1098/1 o obszarze 0,0932 ha, objętą prowadzoną przez ten Sąd księgą wieczystą nr /.../.

Apelacja powoda od tego wyroku została przez Sąd Okręgowy oddalona wyrokiem z dnia 23 września 2010 r. Okoliczności faktyczne przyjęte za podstawę orzeczenia przedstawiały się następująco.

Właścicielem nieruchomości o obszarze 0,9806 ha położonej w O., objętej księgą wieczystą „O. Miasto wykaz 373”, było Towarzystwo Czytelni Ludowych, wpisane do Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego pod poz. 53. Wpisu prawa właściciela do księgi wieczystej dokonano w dniu 24 grudnia 1928 r. Druga wojna światowa przerwała działalność tego stowarzyszenia. Po oswobodzeniu P. ks. Karol M., kierujący stowarzyszeniem przed wojną, zwrócił się do Wojewódzkiego Wydziału Informacji i Propagandy z zapytaniem o możliwość podjęcia działalności. Ujawnił, że celem jego działań jest zabezpieczenie majątku Towarzystwa Czytelni Ludowych oraz podjęcie przez tę organizację statutowej działalności oświatowej. Władze państwowe uzależniły podjęcie działalności przez Towarzystwo od jego relegalizacji, czyli ponownej rejestracji. W tej sytuacji ks. Karol M. w dniu 8 czerwca 1945 r. wystąpił z wnioskiem o zarejestrowanie Towarzystwa Czytelni Ludowych.

W dniu 8 sierpnia 1945 r. Wojewoda wpisał do Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego pod nr 2 stowarzyszenie o nazwie Towarzystwo Czytelni Ludowych. Pismem z dnia 7 stycznia 1946 r. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, oceniając negatywnie działalność Towarzystwa, nakazało jego rozwiązanie na podstawie art. 24 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z

dnia 27 października 1932 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. Nr 94, poz. 808 ze zm. – dalej: „Pr. stow.- 1932”). Decyzją z dnia 21 marca 1946 r. Wojewoda rozwiązał Towarzystwo Czytelni Ludowych, wskazując jako podstawę art. 24 Pr. stow.-1932 , a jako przyczynę reakcyjną działalność Towarzystwa, która zagraża bezpieczeństwu publicznemu. Po wniesieniu odwołania od decyzji, Ministerstwo Administracji Publicznej, w wystąpieniu do Urzędu Wojewódzkiego, pismem z dnia 5 lutego 1949 r. zasugerowało uchylenie decyzji o rozwiązaniu z jednoczesnym zadecydowaniem likwidacji na podstawie art. 26 pkt 4 Pr. stow.-1932, ponieważ cele statutowe Towarzystwa „realizują w skali krajowej związki samorządowe, związki zawodowe i Samopomoc Chłopska”. W dniu 27 czerwca 1950 r. decyzją Prezydium WRN uchylono decyzję z dnia 21 marca 1946 r., zarządzono likwidację Towarzystwa zarejestrowanego w dniu 8 sierpnia 1945 r. pod nr 2 i przeznaczono jego majątek na cele oświatowe i społeczne. Jako podstawę wydania decyzji wskazano art. 26 pkt 4 i 27 zdanie drugie Pr. stow.-1932. Z kolei w piśmie z dnia 31 października 1950 r. Prezydium WRN wypowiedziało się co do otwarcia z dniem 1 listopada 1950 r. likwidacji Towarzystwa z jednoczesnym wskazaniem jednostek, na rzecz których przeznaczony został jego majątek. W dniu 11 czerwca 1959 r. Maria Z., działając jako likwidator Towarzystwa Czytelni Ludowych, złożyła w jego imieniu oświadczenie w formie aktu notarialnego o zrzeczeniu się prawa własności zabudowanej nieruchomości o obszarze 0,9806 ha położonej w O., objętej księgą wieczystą „O. Miasto wykaz 373”. Po zamknięciu tej księgi nieruchomość została zapisana w księdze wieczystej nr 57716.

Decyzją z dnia 26 listopada 1991 r. Minister Spraw Wewnętrznych stwierdził nieważność decyzji Prezydium WRN z dnia 27 czerwca 1950 r. o zarządzeniu likwidacji i przeznaczeniu majątku Towarzystwa Czytelni Ludowych, jako podjętej z rażącym naruszeniem art. 26 pkt 4 i art. 27 Pr. stow.-1932. Proces likwidacji Towarzystwa Czytelni Ludowych nie został zakończony, wobec czego stowarzyszenia tego nie wykreślono z rejestru stowarzyszeń prowadzonego przez organ administracji. Po wejściu w życie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. Nr 20, poz. 104 ze zm.; jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 97, poz. 855 ze zm. – dalej: „Pr. stow. -1989”) Towarzystwo Czytelni Ludowych zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń Sądu Wojewódzkiego pod poz. 773.

Poczynając od dnia 18 kwietnia 2002 r. jest ono zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym pod poz. 0000105072, z tym że obecnie siedziba Towarzystwa mieści się w G.

Nieruchomość położoną w O., po wyzwoleniu miasta w 1945 r., zajęły władze gminne. W dniu 16 lutego 1948 r. przeznaczono budynek na świetlice, czytelnie i sale zebrań, a pismem z dnia 24 maja 1948 r. Gmina O. zwróciła się do Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego o przyznanie jej nieruchomości na własność. Ostatecznie, w dniu 30 września 1957 r. doszło do przekazania nieruchomości przez Gminę O. likwidatorowi Towarzystwa Czytelni Ludowych.

Decyzją Naczelnika Miasta i Gminy O. z dnia 8 maja 1990 r. oddano PKO BP w zarząd na czas nieoznaczony działki nr 1098/1 o obszarze 0,0932 ha i nr 1106/3 o obszarze 0,0299 ha z przeznaczeniem pod budowę ekspozytury banku.

Właścicielem części nieruchomości położonej w O., stanowiącej działkę nr 1098/2 o obszarze 0,8874 ha objętą księgą wieczystą nr 57618, stała się, na podstawie decyzji komunalizacyjnej Wojewody z dnia 25 lutego 1992 r., Gmina Miasta O. PKO BP, na podstawie decyzji Wojewody z dnia 30 marca 1992 r., nabył z dniem 5 grudnia 1990 r. użytkowanie wieczyste gruntu położonego w O. o obszarze 0,1231 ha, obejmującego działki nr 1106/3 o obszarze 0,0299 ha i nr 1098/1 o obszarze 0,0932 ha. Teren ten został częściowo zabudowany gmachem ekspozytury PKO. Częścią nieruchomości, której nie objęły inne podmioty była działka o obszarze 0,0932 ha, która od 1959 r. pozostawała własnością Skarbu Państwa. Decyzją z dnia 8 października 2002 r. Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast stwierdził nieważność decyzji Wojewody z dnia 30 marca 1992 r. w części dotyczącej działki nr 1098/1.

Wobec stwierdzenia nieważności decyzji o likwidacji Towarzystwa Sąd Wojewódzki wyrokiem częściowym z dnia 18 grudnia 1996 r., IC 192/95, uznał oświadczenie woli o zrzeczeniu się własności nieruchomości złożone przez likwidatora Mariannę Z. za nieważne. Z kolei wyrokiem końcowym z dnia 27 sierpnia 1997 r., IC 192/95, usunął niezgodność między stanem prawnym nieruchomości o obszarze 0,0932 ha objętej księgą wieczystą nr 57716 z rzeczywistym stanem prawnym przez wykreślenie Skarbu Państwa jako

właściciela nieruchomości i PKO BP jako wieczystego użytkownika, i wpisanie jako właściciela Towarzystwa Czytelni Ludowych. Nieruchomość ta została odłączona z księgi wieczystej nr 57716 i urządzono dla niej księgę wieczystą nr 72682.

Sąd Okręgowy uznał, że powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia nabycia własności nieruchomości o obszarze 0,0932 ha przez Skarb Państwa na podstawie art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz.U. Nr 13, poz. 87 ze zm. – dalej: „dekret”), gdyż ustalenie takie może stanowić dla niego przesłankę do uzyskania prawa do tej nieruchomości. Zaaprobował jednak ocenę Sądu pierwszej instancji, że Skarb Państwa nie nabył własności tej nieruchomości na podstawie art. 34 dekretu, ponieważ bieg terminu przemilczenia ulegał przerwaniu, a stan przemilczenia zniweczeniu, jeżeli właściciel lub osoba działająca w jego interesie wyraziła w odpowiedni sposób wolę odzyskania posiadania. Towarzystwo Czytelni Ludowych nie miało możliwości wykazania się aktywnością w dochodzeniu przywrócenia posiadania i przerwania terminu przemilczenia, gdyż ówczesne władze państwowe już w kilkanaście dni po uchwaleniu dekretu wydały decyzję o rozwiązaniu Towarzystwa, przy czym zarówno decyzję z dnia 21 marca 1946 r., jak i z dnia 27 czerwca 1950 r. wydały z naruszeniem prawa. W tej sytuacji przyjęcie, że Skarb Państwa nabył własność nieruchomości prowadziłoby do usankcjonowania stanu, w którym właściciel sprzecznymi z prawem decyzjami organów państwa został pozbawiony możliwości ubiegania się o zwrot swojej własności w czasie biegu terminu przemilczenia.

Zdaniem Sądu Okręgowego, powód bezpodstawnie kwestionuje istnienie ciągłości prawnej między Towarzystwem Czytelni Ludowych zarejestrowanym pod poz. 53 Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego a Towarzystwem o tej samej nazwie, zarejestrowanym po drugiej wojnie światowej w Rejestrze Stowarzyszeń i Związków tego Urzędu pod poz. 2, które występuje w niniejszej sprawie po stronie pozwanej. Pozwane Towarzystwo figuruje w Krajowym Rejestrze Sądowym pod poz. 0000105072, a z odpisu z tego rejestru wynika, że zostało ono zarejestrowane w dniu 19 grudnia 1933 r. Jest zatem kontynuatorem przedwojennego stowarzyszenia wpisanego pod poz. 53, gdyż przedmiotowy wpis korzysta z domniemania ustanowionego w art. 17 ust. 1 ustawy

z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 769 ze zm.; jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm. – dalej: „u.K.Rej.S”.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego powód, powołując się na obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c., wniósł o jego uchylenie i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji przez orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy wskazał na naruszenie art. 19 – 24 Pr. stow. - 1932 przez przyjęcie, że przeprowadzenie procedury przewidzianej w tych przepisach nie doprowadziło do powstania nowej osoby prawnej, art. 30 Pr. stow.-1932 przez przyjęcie, że doszło do wznowienia działalności stowarzyszenia pomimo nieprzeprowadzenia procedury przewidzianej w tym przepisie, i art. 34 dekretu w związku z art. 277 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 – dalej: „k.z.”) oraz art. 109 pkt 4 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311 – dalej: „p.o.p.c.”) przez przyjęcie, że doszło do przerwania biegu przemilczenia, gdyż dla zastosowania wskazanych przepisów wystarczy powołanie się na panujące w latach 1945 – 1955 warunki ustrojowe i subiektywne przekonanie o grożących reperkusjach w razie skorzystania z przyznanym prawem uprawnień windykacyjnych. W ramach drugiej podstawy podniósł natomiast zarzut obrazy art. 328 § 2 k.p.c. przez niewskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia i art. 234 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 17 u.K.Rej.S. przez ustalenie w drodze domniemania prawnego prawdziwości faktu, który nie wynika z wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozważenia w pierwszej kolejności wymagają zarzuty naruszenia art. 328 § 2 i 234 k.p.c., podniesione w ramach drugiej podstawy kasacyjnej. Pierwszy z tych przepisów, określający wymagania, jakim powinno czynić zadość uzasadnienie wyroku sądu pierwszej instancji, stosuje się do uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji tylko odpowiednio (art. 391 § 1 k.p.c.). Nie ulega jednak wątpliwości, że uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienie podstawy prawnej

wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Jednakże, jak niejednokrotnie podkreślał Sąd Najwyższy, uchybienie wymaganom określonym w art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może być ocenione jako mogące mieć wpływ na wynik sprawy tylko wyjątkowo, gdy braki w uzasadnieniu są tak istotne, że uniemożliwiają kontrolę kasacyjną zaskarżonego orzeczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1997 r., I PKN 97/97, OSNAPiUS 1998, nr 4, poz. 121, z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 100 oraz z dnia 25 października 2000 r., IV CKN 142/00, nie publ., z dnia 7 lutego 2001 r., V CKN 606/00, nie publ., z dnia 7 maja 2002 r., I CKN 830/00, nie publ., z dnia 28 lipca 2004 r., III CK 302/03, nie publ. i z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07, nie publ.). O takim uchybieniu nie może być mowy w niniejszej sprawie, ponieważ Sąd Okręgowy przytoczył zarówno podstawę faktyczną, jak i prawną zaskarżonego wyroku w zakresie pozwalającym na przeprowadzenie kontroli kasacyjnej.

Artykuł 234 k.p.c., zdaniem skarżącego, doznał naruszenia przez błędne zastosowanie domniemania ustanowionego w art. 17 u.K.Rej.S. i ustalenie na jego podstawie prawdziwości faktu, który nie wynika z wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym, co doprowadziło do uznania ciągłości prawnej między stowarzyszeniami wpisanymi do Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego pod poz. 2 i poz. 53. Odnosząc się do tego zarzutu trzeba stwierdzić, że istotnie Sąd Okręgowy swoje stanowisko w kwestii tożsamości prawnej obu stowarzyszeń wywiódł z faktu wskazania w Krajowym Rejestrze Sądowym daty 19 grudnia 1933 r., jako daty zarejestrowania Towarzystwa Czytelni Ludowych. Powołał się przy tym na domniemanie ustanowione w art. 17 ust. 1 u.K.Rej.S. i skonstatował, że Krajowy Rejestr Sądowy jednoznacznie dowodzi, iż pozwane Towarzystwo Czytelni Ludowych jest kontynuatorem przedwojennego stowarzyszenia wpisanego pod poz. 53 Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego.

W tym stanie rzeczy wypada przypomnieć, że, zgodnie z art. 234 k.p.c., domniemania ustanowione przez prawo (domniemania prawne) wiążą sąd; mogą być jednak obalone, ilekroć ustawa tego nie wyłącza. Domniemania prawne – jak podkreśla się w doktrynie – stanowią ułatwienia dowodowe, ich istota polega bowiem na tym, że z mocy szczególnego przepisu ustawy dowód określonego w tym przepisie faktu zastępuje dowód faktu, z którego dana osoba wywodzi skutki

prawne albo bezpośrednio dowód istnienia określonego prawa, stosunku prawnego lub jego istotnego elementu.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 u.K.Rej.S., domniemywa się, że dane wpisane do rejestru są prawdziwe. Ustanowione w tym przepisie domniemanie jest domniemanem prawnym w rozumieniu art. 234 k.p.c., wiąże zatem sąd w postępowaniu cywilnym, z tym że może być obalone, ponieważ ustawa tego nie wyłącza. Domniemanie to dotyczy wpisów, obejmuje więc treść zamieszczoną w odpowiednim dziale rejestru, natomiast nie dotyczy danych znajdujących się w aktach rejestrowych, jeżeli nie zostały wpisane do rejestru. Ustawodawca przyjmuje, że – co do zasady – wszystkie dane wpisane do rejestru są zgodne z prawdziwym stanem rzeczy, czyli z obiektywną rzeczywistością. Odpis z rejestru – jak stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 kwietnia 2003 r., I CZ 17/03 (OSNC 2004, nr 9, poz. 137) – jest dokumentem - środkiem dowodowym określonego stanu, nie zawsze zgodnym ze stanem rzeczywistym.

Domniemanie z art. 17 ust. 1 u.K.Rej.S. nie mogło stanowić podstawy do przyjęcia, że na skutek poczynionej w rejestrze wzmianki o zarejestrowaniu pozwanego Towarzystwa w dniu 19 grudnia 1933 r., doszło do restytucji stowarzyszenia o tej samej nazwie, które figurowało pod poz. 53 w Rejestrze Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego, a w konsekwencji – do uznania tożsamości prawnej obu stowarzyszeń. Stan faktyczny sprawy przyjęty przez Sąd Okręgowy za podstawę wyroku obejmował wszelkie niezbędne dane, pozwalające właściwie określić status prawny Towarzystwa Czytelni Ludowych, figurującego obecnie w Krajowym Rejestrze Sądowym pod poz. 0000105072. Nie ulegało wątpliwości, że Wojewoda w dniu 8 sierpnia 1945 r. wpisał do rejestru stowarzyszeń Urzędu Wojewódzkiego pod poz. 2 stowarzyszenie o nazwie „Towarzystwo Czytelni Ludowych”, o czym ogłosił w Monitorze Polskim Nr 56 z dnia 25 grudnia 1945 r. W ogłoszeniu wskazano teren działalności stowarzyszenia, jego cel, środki działania oraz imiona i nazwiska założycieli. Nastąpiło to pod rządem Prawa o stowarzyszeniach z 1932 r. i wydanego na jego podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 grudnia 1932 r. o rejestracji stowarzyszeń (Dz.U. Nr 116, poz. 963 ze zm.), a obowiązujący wówczas art. 21 ust. 2 Pr. stow.-1932 stanowił, że od chwili wpisania do rejestru stowarzyszenie uzyskuje

osobowość prawną. Rację ma więc skarżący przyjmując, że wpisanie w dniu 8 sierpnia 1945 r. do rejestru stowarzyszeń Urzędu Wojewódzkiego pod poz. 2 Towarzystwa Czytelni Ludowych doprowadziło do powstania nowej osoby prawnej. Bez znaczenia jest zarówno tożsamość nazwy tego stowarzyszenia z nazwą stowarzyszenia wpisanego do rejestru pod poz. 53, jak i poczyniona w Krajowym Rejestrze Sądowym pod poz. 0000105072 wzmianka o zarejestrowaniu w dniu 19 grudnia 1933 r. Niezależnie bowiem od tego czy przedwojenne Towarzystwo Czytelni Ludowych, które wpisane było do rejestru stowarzyszeń Urzędu Wojewódzkiego pod poz. 53, istnieje jeszcze jako osoba prawna, było ono lub pozostaje odrębną od pozwanego Towarzystwa osobą prawną.

Stanowisko takie Sąd Najwyższy zajął również w wyrokach z dnia 14 lutego 1996 r., II CRN 6/96 (OSNC 1996, nr 7-8, poz. 105) oraz z dnia 13 marca 2008 r., III CSK 284/07 (OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 127). W pierwszym z powołanych orzeczeń wyjaśnił, że pojęcie restytucji jest wieloznaczne, lecz w kontekście okoliczności sprawy oznacza odtworzenie struktury organizacyjnej dawnego stowarzyszenia dla wznowienia przerwanej działalności. Podkreślił, że zarówno przepisy Prawa o stowarzyszeniach z 1932 r., jak i z 1989 r. nie przewidywały tak rozumianej restytucji przedwojennych stowarzyszeń w drodze powstania nowej osoby prawnej o takiej samej nazwie i o takim samym celu. Artykuł 30 Pr. stow.-1932 regulował natomiast sposób postępowania w sytuacji, w której stowarzyszenie nie miało warunków do wznowienia lub kontynuowania działalności. Przepis ten stanowił, że jeżeli stowarzyszenie nie ma zarządu zdolnego do działań prawnych, sąd na wniosek organu nadzorującego lub z własnej inicjatywy ustanawia kuratora, który jest obowiązany do zwołania zebrania członków w celu wyboru zarządu. Gdyby jednak liczba członków stowarzyszenia zmniejszyła się poniżej liczby członków wymaganych do jego założenia lub stowarzyszenie nie miałoby przewidzianych w ustawie władz i nie było warunków do ich wyłonienia w okresie nie dłuższym niż rok, sąd wydawał postanowienie o rozwiązaniu stowarzyszenia, które prowadziło do jego likwidacji (art. 31 i 36 ust. 2 Pr. stow.-1932). Majątek zlikwidowanego stowarzyszenia podlegał przeznaczeniu na cel określony w statucie lub w uchwale walnego zebrania członków, natomiast w braku postanowienia statutu lub uchwały w tej sprawie, sąd orzekał o przeznaczeniu

majątku na określony cel społeczny (art. 38 Pr. stow.-1932). Z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. działające w tym dniu stowarzyszenia zarejestrowane i stowarzyszenia wyższej użyteczności stały się stowarzyszeniami w rozumieniu jej przepisów (art. 52 ust. 1 Pr. stow. -1989). Dotyczyło to także tych stowarzyszeń, które nie miały warunków do prowadzenia działalności, ale posiadały majątek. Podlegały one wówczas przewidzianemu w art. 30 Pr. stow-1989 trybowi naprawczemu albo likwidacji (art. 31 Pr. stow.-1989). W poprzednim stanie prawnym art. 26 Pr. stow.-1932 przewidywał również tryb likwidacji stowarzyszenia, m.in. w sytuacji, gdy zaszły okoliczności świadczące o tym, że stowarzyszenia faktycznie istnieć przestało lub że istnienie jego stało się bezprzedmiotowe, natomiast art. 27 Pr. stow.-1932 regulował sprawę przeznaczenia majątku po zlikwidowanym stowarzyszeniu (zob. OSNC 1996, nr 7-8, poz. 105).

W drugim z powołanych orzeczeń Sąd Najwyższy, podzielając kierunek wykładni przyjęty w wyroku z dnia 14 lutego 1996 r., II CRN 6/96, wskazał, że użyte przez sąd w postanowieniu o zarejestrowaniu stowarzyszenia sformułowanie, że jest ono kontynuacją istniejącego dawniej towarzystwa, nie może być rozumiane jako przywrócenie lub potwierdzenie bytu prawnego tego towarzystwa (zob. OSNC-ZD 2008, nr 4, poz. 127).

Trzeba podkreślić, że stanowisko takie jest przyjmowane również w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego, czego przykładem są wyroki tego Sądu z dnia 18 marca 1995 r., I SA 2035/93 (ONSA 1996, nr 2, poz. 75), z dnia 19 czerwca 1995 r., I SA 1241/94 (ONSA 1996, nr 2, poz. 94, z dnia 28 września 2001 r., I SA 2351/99 (nie publ.) oraz z dnia 13 lipca 2010 r., I OSK 1177/09 (nie publ.).

Powód, oznaczając podmioty procesowe po stronie pozwanej, konsekwentnie wskazywał – obok Skarbu Państwa – dwa odrębne stowarzyszenia: Towarzystwo Czytelni Ludowych zarejestrowane pod poz. 53 Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego oraz Towarzystwo Czytelni Ludowych zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym pod poz. 105072. Uczynił tak zarówno w piśmie precyzującym żądanie pozwu, jak i w dalszych pismach procesowych, a następnie w apelacji oraz w skardze kasacyjnej. Sąd

Okręgowy, uznając pozwane Towarzystwo Czytelni Ludowych w G. za tożsame z zarejestrowanym pod poz. 53, nie ustalił czy w stosunku do stowarzyszenia, które figurowało w rejestrze pod. 53 zastosowano przepisy art. 26 i 27 Pr. stow.-1932 i czy przed dniem 10 kwietnia 1989 r. zapadły właściwe rozstrzygnięcia dotyczące majątku tego stowarzyszenia.

Skoro Sąd Okręgowy błędnie utożsamiał dwa odrębne podmioty procesowe, konieczne stało się uchylene zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W tej sytuacji za przedwczesne trzeba uznać rozważanie zarzutu naruszenia art. 34 dekretu w związku z art. 277 k.z. oraz art. 109 pkt 4 p.o.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw